

Хальмг тангъчин малин хотин көрнэг ясруллгъна хаалгъ

Теегин байдлд малин хот гаргългън

Сул джилмудт Хальмг тангъчар хадлгъна газрмудт малин хот гаргългън зөвэр өсв. 200 мингън гектарас улү эмн газр элдг болсна учрар, концентрированн хот белдг буудә тәрлгън бас икәр өсв.

Малин хотин культурмуд— хар тәрә, эрдни-шишә, сорго, суданк тәрлгънә газрин агъу икдв. Эн джил тиим культур тәрлгъяр 250 мингън гектарас даву газр эзлгдв. Колхозмудар болн совхозмудар малд көк өвсәр немүд хот өгнә, делгүдән, көк конвейер орцулдг болв. Малин хотин болн ферм шидрк севооборот орцулдг, тедниг тәрлгънә агротехникин кемдәнлә өбрүлсәр болн олджилә өвс тәрлгъиг икдүллгъяр тангъчд малин хот хуралгъиг икдүлх эв-аргъ бәәнә.

Эмн газр хагъллгън ода күртл теегин болн малин хотин севооборотсла зәрмдән харгълцхш. Эмн газр эздг авлгъна дигәр, хагългдсн сән газрт, хадлгъна болн идгин нег джилә культур тәрәд, хойргурвн джил олзлсна хдбн, тер газриг хайчкад, теднә орчд хадгдх өвстә шин газр хагълдг йовдлмуд бәәнә.

Яшкульск района „Лиманый“ совхозд, олд анг газрт хагългдсн мингъад улү гектар (хагълхас урд житняк, прутняк болн нань чигн үнтә өвсн ургъджасн) невчк элстә болн элсн көрстә газр, хойргурвн джил болад, олд джилә өвсәр, эс-гхлә талдан ургълар батгдгдг, эмншрад

хайгдсн бәәдж. Шин хагълсн газриг тиигдг эзн угагъар олзлсна ашд, чинр тату ургълта, элстә нүцкн тег болдж гарч.

Хуучн хагълцта болн шинәр хагълджах газрт эзнә дигдара тогтахин төлә, теегин болн малин хотин чик севооборот олзлхин тускар, эрк биш ухахла кергтә. Теегин боли малин хотин севооборотд, олджилә тәрмр өвсиг олд-зүсн болзгар эрк биш орцулх кергтә. Газрин көрсиг салькнд нисгшгон төлә, эн газрин эв-аргъ эркчән уга олзлхмн. Тер тоот эн газрин ургъц икдүләд, малин хотин көрнэг батлхд нөкд болджана.

Теегин болн малин хотин севооборот бүрдәх сән гисн олд джилә өвсн, ногъан, эс-гхлә шар люцернлә болн эс-парцетлә негдсн житняк болдж гарчана. Энүнә төлә эн өвсдин эк гаргъджавхар оньган өгч көдлх кергтә.

Олд джилә тәрмр өвснә эк немдг хувадж авлгъна нег эв-аргънь, зерлгәр ургъсн житнякин, донникин болн шар люцернә эк хурадж авлгън болдж гарчана.

Хальмг теегт малин хотин көрнэг батлхин төлә, энүнә өвс хадгдг хурадж паркиг ода цагин баал тәвдг, өвс хадгдг болн хуран шахдг машидәр, шин маалжурар, колхозмудар болн совхозмудар бәәх нань чигн олд машидәр тетгх кергтә. Эн машидиг эвинь олдг олзлхла, өвс хуралгън хурдар болн бүрдәмджтәгъяр кегдх зөвтә. Теегин, нуурин болн тәрмр өвсиг ахр болзгт хурадж

авхла чинрнь сән болна.

Цуг зүсн-зүүл малин хотиг, нег улү өвсн, соломиг чикәр олзлгън, малас гардг элд-уш өддүллгънә йир ик чинртә көрнэг болдж гарчана. Нуурин хадлгъна өвсн ут-ут болна, тиим өвсиг малд өгхәсн урд керчх кергтә. Керчсн өвсн утдан дөрвн-тавн сантиметр болх зөвтә.

Керчсн өвсиг усар иигдг норгъхмн. Нег центнер керчсн өвсн, эс-гхлә соломиг 1,5—2 килограмм давс урсхсн 100 килограмм усар норгъхмн. Керчсн соломд, өвснд, эс-гхлә силод давста усар амт оруллгън шүрүн хот олзлгъна сән гисн эв-аргъ болдж гарчана.

Хальмг тангъчд ода бәәх теегин хадлгъна газрин ургъц икдүлх болн чикәр олзлх дее-рән, тәрмр өвс икәр тәрәд, малин хотин көрнэг ясрулх агъу ик эв-аргъ бәәнә.

Терск-Кумск болн Кумск-Маньческ каналмудин тосхлт төгсәд, Хальмг тангъчдин газрт усн ордж, зәрм хүвднх услвр өгхлә, энүнә малин идгин көрнэг икәр батрх. Тер тоот мал өсгългъиг цааранднх делгрүлхд болн энүнә элд-уш икдүлхд сән нөкд болсн дее-рән, амн болгъна тоод мах, ус, тос гаргългъяр өбрхн джилмүдин эргцд Америкин Соединенн Штатсиг күцхмн— гидж партин тәвсн керг-уүлдвриг йовудтагъяр күцәхд нөкд болх зөвтә.

Б. ВАРВАРИН,

ВНИИОК-н ах научн көдләч, селәнә элд-ахун научин кандидат.